

## SOUČASNÁ SITUACE KULTURNÍCH SLUŽEB A AKTIVIT DOSTUPNÝCH DĚTEM Z HLEDISKA DIVADLA

**Z hlediska produkce**, tj. organismů, v nichž vznikají vlastní divadelní představení, si dle mého soudu stojí Česká republika obstojně. Zdá se, že se postupně poptávka a nabídka z hlediska kvantitativního vyrovnávají. Jiná je věc kvality a struktury těchto produkcí, ale o tom až dále. Mezi ony produkční organismy lze počítat řádově 70 profesionálních divadelních souborů institucionalizovaných jako divadla, z nichž cca 10–12 se věnuje divadlu pro děti programově či alespoň převážnou měrou. Mezi oněch 10–12 divadel náleží především divadla loutková a na půdě Divadla na Starém Městě (dříve Divadlo Jiřího Wolkera) nově ustavené pražské Divadlo v Dlouhé (s podmínkou 150 představení pro děti a mládež ročně) a dílem ostravské divadlo Petra Bezruče. Ostatní divadla – instituce se věnují divadlu pro děti okrajově (obvyčně 1 inscenace v divadelní sezóně), některá vůbec.

Dále sem náleží početná skupina, odhadnutelná na několik stovek, již tvoří soukromá divadla, agenturní soubory, profesionální skupiny konstituované jako občanská sdružení a příležitostná seskupení, nechybí zde patrně ani skupiny či jednotlivci fungující mimo tyto organizační formy. Naprostá většina těchto divadelních souborů, skupin a jednotlivců se věnuje divadelní produkci určené dětskému publiku.

Třetí skupinou produkčních organismů jsou amatérské divadelní soubory dospělých, respektive mládeže, pracující ve městech i na venkově. Opět nelze než odhadovat jejich počet. Vycházet lze přitom z údaje, který hovoří o 800 souborech činoherních, loutkářských a souborech netradičního – alternativního divadla před listopadem 1989. Uvážíme-li nepochybný úbytek souborů po r. 1989 a jejich opětovný nárůst, zejména v posledních 2–3 letech, lze hovořit o cca 500 amatérských souborech, věnujících svou pozornost divadlu pro děti. Jen výjimečně se přitom věnují činoherní soubory divadlu pro děti výhradně, většinou vytvoří 1 inscenaci v divadelní sezóně vedle produkce určené dospělým. Současně lze však odhadovat že z celkového počtu se mu jen menšina (cca 1/3 ) z nich nevěnuje vůbec. Naproti tomu soubory loutkářské se věnují téměř bezvýtku právě produkci pro děti.

Poslední skupinu tvoří dětské divadelní soubory a kolektivy, zabývající se dramatickou výchovou dětí. Počet těch, jejichž výstupem činnosti je veřejná produkce, lze odhadovat na cca 500. Produkce této skupiny zprostředkovává efekty zejména dovnitř dětských kolektivů samotných, jen ve výjimečných případech navenek.

Tuto škálu by bylo možné doplnit o některé další skupiny, které se konstituovaly až po r. 1989, jako např. studentská divadla, divadelní aktivity spjaté s činností církví a dal. Jejich produkce je však směřována převážně mimo dětské adresáty.

**Z hlediska reprodukce**, tj. organismů, zajišťujících šíření a zprostředkování divadelních představení tu hrají hlavní roli divadla – instituce, divadla – stagiony, divadelní budovy a sály spravované či provozované kulturními zařízeními ve městech a obcích a v neposlední řadě prostory školních a předškolních zařízení (zvláště pro agenturní divadla, profesionální skupiny, konstituované jako občanská sdružení).

Existuje tu i zvláštní fenomén, který soustředěnou a podle úrovně, na které se koná, i výběrovou formou nabízí divadelní produkci dětem. Jsou jím divadelní přehlídky a festivaly. Mezi nejvýznamnější náleží FEMAD – festival a dílna divadla pro děti, konaný každoročně v Libici nad Cidlinou (září). Jedná se o výběrový festival, na němž jsou uváděny nejpodnětnější inscenace profesionálních i amatérských souborů a jež usiluje i formou dílen, seminářů a diskusí o kultivaci divadla pro děti, a to v celé druhové, žánrové a stylové škále. Reflexe jsou zde získávány odborníky i od dětí, s nimiž pracují psychologové a pedagogové v několika skupinách, diferencovaných věkem a zkušeností dětí. Amatérské činoherní divadelní soubory mají každoročně svou národní přehlídku pod názvem POPELKA v Rakovníku. Té předchází krajové přehlídky v Praze, Mělníku, Třeboni, Rokycanech, Novém Boru, Havlíčkově Brodě, Němčicích nad Hanou a v Brušperku. Profesionální divadla, zaměřená svou produkcí na předškolní věk dětí, mají přehlídku v Liberci pod názvem Mateřinka (červen). Vznikla též přehlídka malých profesionálních divadel – Minitatro v Havířově (leden).

Existuje pak několik přehlídkových příležitostí, kde vedle produkce pro dospělé má své místo v různé míře produkce pro dětské publikum. Je to především na přehlídce profesionálních loutkářů Skupova Plzeň, na národní přehlídce amatérského loutkářství – Loutkářská Chrudim, které předchází, podobně jako rakovnické POPELCE, přehlídky krajové (Praha, Třeboň, Plzeň, Louny, Hradec Králové, Třebíč, Opava, Frýdek Místek). Inscenace pro děti nechybí programově ani na největší přehlídce, kterou je Jiráskův Hronov.

Ani tento výčet není vyčerpávající. Existují další přehlídky, které se věnují speciálně dětskému divadlu. Většinou však čerpají z výsledků těch předchozích. Je to např. Znojemský strom pohádek, Nymburský pohádkový podzim a další. Řada přehlídek pro dospělé či naopak pro dětské divadelní soubory zařazuje programově představení pro děti (národní přehlídka venkovských souborů ve Vysokém nad Jizerou, národní přehlídka dětských divadelních souborů v Ústí nad Orlicí a řada regionálních přehlídek a festivalů).

V posledních letech se zrodila aktivita na pomoc šíření divadla pro děti, zabývající se nadto i metodikou snažící se divadlo efektivněji využívat v práci pedagogických pracovníků. Konstituovala se na bázi občanského sdružení **Dobré divadlo dětem**, které vydává čtvrtletní nabídky vybraných inscenací a organizuje školení pro pedagogy. Toto sdružení nahlíží divadlo pro děti především prizmatem jedné z názorových linií na divadlo, jejíž kořeny lze vysledovat v autorském divadle

kolektivního typu a v pojetí divadla jako procesu, pramenícího z kolektivní dramatické hry. V tomto smyslu není zastřešujícím, natož reprezentativním článkem divadelních aktivit směřovaných k dětskému publiku. Sám název sdružení je poněkud odvážný až zavádějící a praxe sdružení signifikací inscenací je oprávněná pouze v mezích divadelního názoru vlastního jeho členům.

Divadlem pro děti se zabývají programově dvě nevládní organizace: ASSITEJ, mezinárodní organizace pro děti a mládež a UNIMA, mezinárodní unie loutkářů. Dílem pak i další občanská sdružení, zabývající se divadlem jako takovým. Jejich role se promítá zejména v organizaci a financování akcí konfrontačního, prezentačního a vzdělávacího charakteru.

### **Z hlediska kvalitativního – uměleckého**

Divadlo je fenomén mezi ostatními druhy umění výlučný. To proto, že je syntézou různých druhů umění, a že je nadto jediným uměleckým druhem vytvářeným právě teď a tady živými lidmi na scéně pro ty co právě teď a tady jeho produkt vnímají. Slovy teorie je „obrazem komunikace za pomoci komunikace a směřující ke komunikaci“. Díky těmto premisám má nad jiné možnost co nejúčinněji působit. Uvážíme-li, že divadlo má možnost utvářet osobnost dítěte, jeho hodnotovou orientaci, že je schopno zprostředkovat životní scénáře a vzorce chování, nemůžeme než dát za pravdu Stanislavskému, když na položenou otázku jak hrát pro děti odpověděl: „Stejně jako pro dospělé, jen o kapánek líp“.

Tento lapidárně formulovaný návod a požadavek zároveň se, bohužel, u nás příliš neujal. Má to své historické důvody v někdejším chápání dítěte jako čehosi nedokonalého, z čeho je třeba vychovat lidskou bytost. Odtud pramení i jakýsi mýtus o tom, že divadlo pro děti je divadlem specifickým, že postačí klást na něj zřetele pedagogické a nikoliv umělecké. S tím souvisí i celá paleta důvodů již ryze současných (nedostatek kvalitních dramatických předloh, společenské nedoceňování autorů, potažmo zaplavení divadla pro děti bezduchými a diletantskými textovými předlohami atd., atd.).

Stručně řečeno, z hlediska uměleckého belhá divadlo pro děti za celým ostatním divadelním děním, a to navzdory tomu, že má nejpočetnější a nejpotřebnější publikum. Blíže viz publikace Aleny Urbanové Mýtus divadla pro děti.

To neznamená, že neexistují výjimky. V České republice v současnosti nalezneme nejméně tři desítky souborů, na něž se uvedená charakteristika nevztahuje. Některé z nich jsou přitom tvůrci vynikajících uměleckých děl (Drak Hradec Králové, Naivní divadlo Liberec, Čmukaři Turnov, loutkářský soubor „C“ Svitavy a dal.). Výsledky práce těchto souborů lze pravidelně soustředěně vidět na již zmíněném libickém FEMAD.

Hned za těmi výjimečnými nalezneme desítky souborů oscilujících kolem průměru, rozuměj: snažící se vytvořit obraz světa uměleckými prostředky na takové úrovni, kterou lze

přijímat kriticky, ale v zásadě s povděkem.

Zkušenost mi říká, že většina produkce je však poznamenána všemi nešvary, které ji sráží do propadla divadelního dění.

Tento stav je bez cílené podpory této oblasti a její společenské satisfakce nezměnitelný. O kultivaci divadla pro děti se snaží všechny uvedené přehlídky a aktivity v čele s FEMAD v Libici n. C. Určitou podporu proměny nedobrého stavu představuje ediční řada Divadla pro děti, na níž se podílela různá kulturní zařízení a jejímž posledním vydavatelem je IPOS–ARTAMA Praha (repertoárové, dramaturgické a metodicko-odborné publikace). Svoji roli sehrávají autorské soutěže (např. Amatérské divadelní asociace) a následné vydání nejzdařilejších her.

***Milan Strotzer***